

J. MELLAART ÇATALHÖYÜK'Ü BULUNCA, TARİH DEĞİŞTİ

J. Mellaart, M.Ö. 7000'e uzanan Çatalhöyük'ü 1958'de keşfetti. Çatalhöyük, tarım yapılan ilk köylerden biri olduğu için dünya tarihi yeniden yazıldı.

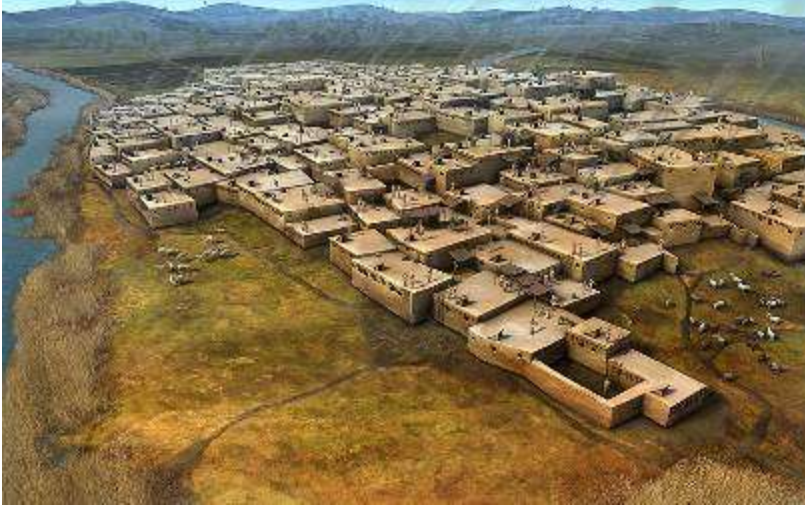

James Mellaart ve eşi Arlette

Çatalhöyük'teki Kerpiç Evler, En İyi Korunmuş Taş Devri Evleridir

Çatalhöyük, dünyanın en önemli taş devri (Neolitik) yerleşimlerinden birisidir. Konya'nın 50 kilometre güneyindedir ve çift kraterli Hasan Dağı'na yakındır. Çatalhöyük, 5-8000 kişinin yaşadığı tarım yapılan ve kentleşmenin başladığı 9000 yıllık bir köydür. UNESCO tarafından 2012'de Dünya Miras Listesi'ne alındı. Yaklaşık 2 bin yıl boyunca kesintisiz bir yaşamın sürdüğü Çatalhöyük, Bronz Çağı başlarken terk edilmiştir. Kerpiç evler eskiiyip yıkıldıkça aynı yere yenisi yapılmıştır. Eski evlerin duvarı temel olarak kullanılıp üstüne yenisi yapıldığı için evler üst üste katmandan oluşur. Bazı evler yanmış olduğundan kerpiçler seramik gibi pişip binlerce yıl hava koşullarına karşı koyabildi. Duvar sıvalarının üzerindeki resimler de bozulmadan bize ulaştı. Evlerin duvarları birbirine yapıştı ve giriş çıkışlar

çatıdaki hava deliğinden yapılırdı. Birbirine bağlı olan çatılar sokak ve meydanlık gibi kullanılmış olmalı. Çatalhöyük'te yüzlerce ev bulunduğu halde saray veya büyük bir resmi yapıya rastlanmadı.

Çatalhöyük: 9000 yıl önce tarım yapılan dünyanın en eski köylerinden biri (canlandırma)

Mellaart Çatalhöyük'ü 1958'de Keşfetti

Ankara'daki İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nde 1951'de asistan olan İngiliz arkeolog James Mellaart (1925-2012) İstanbul'da, A. Cenani ile evlendi. Mellaart, 1954'te Beycesultan yerleşim alanı kazılarına katıldı. Anadolu'nun güney bölgesini incelerken iki önemli keşif yaptı. Burdur-Hacılar'da 1957-1960 arasındaki kazılarda, 8 bin yıllık bir yerleşim alanı buldu. Onu meşhur eden Konya'nın güneyindeki 9000 yıllık Çatalhöyük'ü ise 1958'de keşfetti. İstanbul Üniversitesi'nde 1961-1963 yılları arasında misafir öğretim üyesi olan Mellaart, Çatalhöyük kazısını da sürdürdü. Ancak, 1963'te tarihi eser kaçakçılığı suçlamasıyla karşılaşınca zor duruma düştü. Mellaart, Türkiye'de 1952'de gördüğünü açıkladığı "Dorak Hazinesi" olarak bilinen tarihi objelerin çizimlerini İngiltere'de 1958'de yayınlamıştı. Bu hazine hakkında hiç bilgi vermediği için, Türk hükümeti inceleme başlattı. Mellaart, hazineyi İzmir'de A. Papastrari adlı kadının evinde gördüğünü söyledi. Ancak yetkililer adı geçen kişiyi bulamadı. Yeterli bilgi vermediği için Mellaart'ın kazı yapması yasaklandı ve Çatalhöyük kazısı 1964'te durduruldu. Kazı 1965'te O. Gurney başkanlığında başladı. Mellaart'a kazıda eleman olarak çalışma izni verildi. Ancak kazı başkanı Gurney, kazıyı Mellaart'a bırakıp İngiltere'ye dönünce hükümet Mellaart'ın çalışma iznini iptal etti. Mellaart,

bu sorunlara karşın Türkiye'ye olan sevgisini kaybetmedi. İngiltere'de 2005'e kadar öğretim üyeliği yaptı ve 29 Temmuz 2012'de İngiltere'de öldü.

Çatalhöyük'te bir evin duvarındaki haritada köy ve Hasan Dağı (kopya)

Çatalhöyük Kazıları 2018'e Kadar Sürecek

Çatalhöyük kazısı 1965-1993 arasında tamamen durdu. Kazıyı, 1993'ten bu yana Cambridge Üniversitesi'nden Ian Hodder yönetiyor. Ekipte İngiliz, Türk, Yunan ve ABD'li uzmanlar var. Kazı, iki ayrı noktada sürüyor. Doğu Höyük, büyük ve daha eski olduğu için ana höyük olarak değerlendiriliyor. Doğu Höyük'te M.Ö. 7400-6200 dönemine ait ev ve objeler çıktı ve kazılar 2018'e kadar sürecek. Batı Höyük, diğerinden sonraki dönemde iskan edilmiştir. Höyüğün derinlik sondajını 1961'de Mellaart yapmıştı. Yerleşimin olduğu dönemde, doğu ve batı yerleşim bölgeleri arasından Çarşamba Nehri'nin bir kolu geçmekteydi. Binalardan birinin duvarına Çatalhöyük'ün kuş bakışı görünüşünün ve Hasan Dağı'nın resmi çiziliydi. Bu çizimin dünyanın en eski haritası (planı) olduğu düşünülüyor. Karbon-14 tekniğiyle yapılan boya analizleri, haritanın 8200 yıllık olduğunu kanıtladı. Harita, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndedir.

**Mellaart'ın bulduğu ana tanrıça heykelciği
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi)**

Tanrıça Olduğu Sanılan Heykelcikler

Çatalhöyük'te küçük kadın heykelcikleri bulundu. Mellaart, koltukta oturan ve iki yanında aslan olan kadın heykelciğinin ana tanrıçayı temsil ettiğini açıklamıştı. Sonraki kazılarda da kadın heykelcikleri bulundu. Bunlar mermer, pişmiş kil veya kireç taşıdan oyularak yapılmıştı. Heykellerin tanrıça olduğu ve halkın da ana erkil toplum olduğu düşünülüyordu. Son yıllarda bazı bilim adamları bunun doğru olmadığı görüşünü öne sürdü. Kadın heykelcikleri dışında boğa, domuz, koyun, keçi ve köpek heykelcikleri de çıktı. Kazılarda obsidyen (doğal cam) ayna, taş boncuk, havan ve havaneli, bilezik, taş yüzük, kemik aletler, kaşık, kepçe, iğne gibi çok sayıda malzeme bulundu. Ayrıca pişirilmiş kilden yapılmış damga mühürleri çıktı. Bazı ev duvarlarında kuş, çiçek, el, av hayvanı, leopar, aslan, geyik, avcı, dans eden insan ve kilim motifi resimleri vardı. Bazı

evlerin duvarında, üzerine kil sıvanmış boğa başları asılıydı. Bu boğa başlarının bazıları Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergileniyor.

James Mellaart, Çatalhöyük'ün bilinen bazı medeniyetlerden daha eski olduğunu kanıtladı. Çatalhöyük sayesinde dünya tarihi yeniden yazıldı.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü